

**Гусєва Валерія Павлівна** – науковий співробітник Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

## Реалії стану протидії корупції в Україні у 2012 році

*У статті на підставі статистичних даних аналізується стан та деякі особливості протидії корупції у поточному році, а також тенденції поширення корупції в Україні.*

**Ключові слова:** корупція, одержання хабара, зловживання владою або службовим становищем, суб'єкти протидії корупції, адміністративні корупційні правопорушення, корупційні злочини.

Корупція як негативне явище звернула на себе увагу наприкінці ХХ століття, оскільки стала гальмом економічних перетворень. Вона сприяє загальному невдоволенню громадян з приводу можливості здійснювати свої права та законні інтереси, падінню економічного розвитку, поширилася в усіх без виключення сферах життєдіяльності. В Україні, зокрема, корупція набула настільки широких масштабів поширення, що стала загрозою національній безпеці країни. Одним із негативних наслідків цього явища є зниження інвестиційної привабливості України та негативне сприйняття на світовій арені. Зокрема, як свідчить дослідження, проведене аудиторською компанією Ernst&Young, Україна є однією із трьох країн у світі (поряд з Колумбією та Бразилією), які сприймаються у світі як найбільш корумповані [1]. Тому аналіз та узагальнення результатів протидії корупції відповідними суб'єктами, на які покладено зазначений обов'язок, є тим фундаментом, на якому мають базуватися висновки про ефективність та недоліки здійснюваних заходів, які покладатимуться в основу подальшого прогнозування доцільності здійснення тих чи інших каральних і превентивних заходів та вирішення проблеми зменшення рівня корупції в Україні.

Дослідження проведено у межах завдань, визначених перед державою відповідно до Антикорупційної стратегії на 2011–2015 роки, затвердженої Указом Президента України від 21 жовтня 2011 року

## ***Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)***

---

№ 1001/2011, Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2011 року № 1240, а також засад внутрішньої та зовнішньої політики, передбачених Річною національною програмою співробітництва Україна – НАТО на 2012 рік, затвердженої Указом Президента України від 19 квітня 2011 року № 273/2012.

*Метою* даної статті є аналіз тенденції поширення корупції в Україні, як адміністративно-, так і кримінально-караної, стану протидії корупції в Україні, а також дослідження певних досягнень, проблем і недоліків зазначеної протидії.

Дослідженням певних проблем поширення та протидії корупції в Україні займаються такі фахівці, як А. В. Гайдук, М. Ю. Бездолний, О. Ю. Бусол, Г. В. Заброта, О. Г. Кальман, В. К. Коробов, М. І. Мельник, Є. В. Невмержицький, Н. О. Ніколаєнко, І. С. Нуррулаєв, О. П. Олешко, О. Я. Прохоренко, С. С. Рогульський, Б. В. Романюк, В. М. Соловйов, Р. М. Тукач, М. І. Флейчук.

Рівень учинення корупційних правопорушень і поширеність корупції за регіонами можливо проаналізувати на підставі статистичних даних МВС України. Так, працівниками правоохоронних органів на протязі 5 місяців 2012 року до суду було направлено 1389 протоколів про адміністративні корупційні правопорушення. У зазначеному напрямі найбільш активною стала діяльність працівників прокуратури, якими складено 517 протоколів із вказаної кількості, або більше 1/3, СБ України – 434, або дещо менше від 1/3, та ОВС – 287, або 1/5.

Серед адміністративно-караних корупційних правопорушень найбільш поширеними є порушення обмежень щодо використання службового становища – ст. 172-2 КУпАП (серед направлених до суду протоколів, 589 складено за вчинення зазначеного правопорушення), порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності – ст. 172-4 КУпАП (139 протоколів) і пропозиція або надання неправомірної вигоди – ст. 172-3 КУпАП (67 протоколів). За вчинення адміністративних корупційних правопорушень найчастіше застосовується такий вид покарання, як штраф. Так, штраф накладено по 925 із 1142 протоколів, по яких прийнято рішення у звітному періоді; у 213 випадках штраф застосовано разом із конфіскацією майна. При цьому найбільше адміністративних корупційних правопорушень учинено в бюджетній системі, сфері охорони здоров'я та освіти.

Не може не турбувати високий відсоток закриття адміністративних справ. Так, закрито 217 із 1142 справ, або майже кожен п'яту справу. Із закритих справ 156 закрито у зв'язку з відсутності події і складу злочину, 23 – у зв'язку із передачею матеріалів на розгляд громадської організації або малозначністю порушення. Це може свідчити про не-

компетентність суб'єктів протидії корупції, або про можливість чиновників уникнути покарань [2].

На сьогодні можна констатувати поліпшення ситуації щодо відповідності сум накладених штрафів за вчинення адміністративних корупційних правопорушень та суми завданих збитків. Якщо ще станом на 1 травня 2012 року загальна сума завданих адміністративними корупційними правопорушеннями збитків перевищувала загальну суму накладених за їх вчинення стягнення на 4,5 % (сума збитків сягнула 831,2 тис. грн, натомість сума накладеного штрафу – 795,7 тис. грн) [3], то станом на 1 червня 2012 року сума накладених штрафів за вчинення адміністративних корупційних правопорушень перевищила загальну суму завданих збитків на 1,2 % (збитків завдано на суму 1 029,9 тис. грн, загальна сума накладеного штрафу – 1 042,7 тис. грн). Із завданих збитків уже відшкодовано 36,6 % [2].

Щодо кримінально-караної корупційної злочинності, то, як свідчить досвід діяльності суб'єктів протидії корупції, найбільш ураженими корупцією є найбільші промислові та значущі регіони України. Так, у розрізі регіонів з початку 2012 року серед загальної кількості 1327 направлених до суду в Україні кримінальних справ, порушених за вчинення корупційних злочинів, найбільше направлено в Одеській області – 128 (або 9,7 % від загальної кількості), АР Крим і Львівській – по 88 справ, Дніпропетровській – 87, Донецькій – 83, Луганській областях – 79. Найменше кримінальних справ направлено у м. Севастополі та Житомирській – по 14 справ, Чернігівській – 18 та Кіровоградській областях – 20. При цьому вказані регіони, де найбільш поширеною є корупційна злочинність, також є лідерами за рівнем вчинення тяжких або особливо тяжких корупційних злочинів. Із направлених на протязі звітного періоду кримінальних справ, 736 було поширено за вчинення саме тяжких або особливо тяжких корупційних злочинів, серед них 75 мали місце в Одеській області, 62 – Львівській, 57 – Дніпропетровській, 56 – Луганській областях, 45 – АР Крим, 37 – Харківській, 33 – Київській областях, 32 – м. Києві.

Найбільш ураженою корупційними злочинами, віднесеними до категорії тяжких та особливо тяжких, є бюджетна система, сфера земельних відносин, галузі освіти та охорони здоров'я. Це означає, що саме зазначені сфери суспільних відносин зазнають найбільших збитків від корупційної злочинності та є тим небезпечним вогнищем поширення корупції, яке варто приборкувати першочергово. Зауважимо, що у бюджетній системі найбільше злочинів пов'язано саме зі здійсненням державних закупівель [4].

За кваліфікацією за статтями КК України серед 1326 направлених до суду кримінальних справ, 626 порушено саме на підставі одер-

жання суб'єктами корупційних злочинів хабарів (ст. 368 КК України), або близько половини від загальної кількості вчинених корупційних злочинів. При цьому кримінальних справ за вчинення одержання хабара направлено до суду: в Одеській – 77, Львівській – 62, Луганській області – 52, м. Києві – 46, Донецькій області – 44.

Наступним за поширеністю є корупційний злочин, передбачений ст. 364 КК України “Зловживання владою або службовим становищем”. З початку року до суду направлено 230 кримінальних справ, порушених за цією статтею Кодексу, причому в Дніпропетровській області – 26 справ, Харківській – 21, Чернівецькій – 20, Івано-Франківській, Київській – по 17, Донецькій областях – 14, АР Крим – 13.

Третє місце за рівнем поширеності посідає корупційний злочин, передбачений ч. ч. 2–5 ст. 191 КК України “Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем”. Так, у 2012 р. до суду направлено вже 135 кримінальних справ, порушених за вчинення зазначеного виду злочину.

Щодо суб'єктів корупційних злочинів, то у звітному періоді серед 1007 зловмисників на посадах державних службовців працювали 163, при цьому до 3 категорії належало лише 8 осіб, до 4 категорії – 16 осіб, до 5–7 категорії – 139 осіб. Серед останніх найбільше злочинців виявлено у Дніпропетровській області – 14 осіб. У Волинській області до суду було направлено кримінальну справу, порушену за вчинення злочину, передбаченого ч. ч. 2–5 ст. 191 КК України, депутатом обласної ради. Також до суду направлено справи щодо 16 депутатів сільських, селищних, міських, районних рад; щодо 161 посадової особи органів місцевого самоврядування; 37 посадових і службових осіб райдержадміністрацій (з них 6 корупціонерів виявлено у Київській, 4 – Харківській, 3 – Луганській областях) та 20 – облдержадміністрацій (виявлено по 4 – у Волинській та Кіровоградській, 3 – Львівській, 2 – Тернопільській областях).

Також на протязі 5 місяців 2012 року до суду направлено кримінальні справи щодо 9 професійних суддів – щодо 3 суддів у Донецькій області та по 1 у Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Херсонській, Чернігівській областях та м. Києві.

Щодо корупційної злочинності серед працівників силових відомств, то серед працівників ОВС виявлено 120 зловмисників, ЗС України – 44, Державної кримінально-виконавчої служби України – 41, Державної податкової служби України – 35, митної служби – 26, органів та підрозділів цивільного захисту – 16, податкової міліції – 7, Державної прикордонної служби України – 5, СБ України – 5, органів прокуратури, включаючи військову – 3 та інших утворених відповідно до законів військових формувань – 2.

На протязі 5 місяців 2012 року сума збитків, завданих корупційними злочинами, сягнула більше 260 млн грн, з яких збитків державним інтересам завдано на суму, більшу за 236 млн грн, або 90,6 % від загальної суми завданих збитків. Станом на 1 червня 2012 року відшкодовано лише 53 % суми завданих збитків (близько 138 млн грн, у т. ч. державним інтересам – близько 130 млн грн. При цьому на майно корупціонерів накладено арешт на суму понад 151 млн грн, із заарештованого вилучено майно, готівку, цінні папери, іноземну валюту тощо на суму 7,5 млн грн.

Уже на протязі 5 місяців 2012 року набрали законної сили вирок (постанови) суду стосовно 170 осіб, однак з них засуджено 123, або тільки 2/3 [2].

Окремо необхідно звернути увагу на діяльність організованих груп і злочинних організацій. Так, у 2012 році серед виявлених таких 160 груп та організацій, корумповані зв'язки мали 23. Найбільше таких ОГ і ЗО виявлено в Луганській та Одеській областях (по 3), а також у Дніпропетровській, Запорізькій та Львівській областях (по 2). Причому 20 із 23 ОГ і ЗО виявлено підрозділами МВС (у т. ч. підрозділами БОЗ – 17) та 3 – СБ України (у Дніпропетровській, Львівській та Одеській областях). Серед 631 виявленої особи, які вчинили злочини у складі ОГ і ЗО, корумповані зв'язки мала 81 особа [5].

Із наведених даних вбачається, що діяльність суб'єктів протидії корупції є досить активною, причому відповідальності підлягають службові та посадові особи усіх рівнів. Однак недоліком є те, що корупційні правопорушення, що виявляються, часто є дріб'язковими. Тому тільки 1 із 10 корупціонерів потрапляє за ґрати, а конфіскація майна не застосовувалася жодного разу [6]. При цьому найбільш ураженими корупцією є бюджетна та земельна сфера, де в обігу перебувають найбільші суми коштів, а також сфери надання послуг – охорони здоров'я та освіти. Небезпека корупційних злочинів у зазначеній сфері полягає тільки у тому, що вплив корупції сприяє зниженню якості, а, отже, конкурентоспроможності молодих кадрів, а також підриває як здоров'я окремих громадян, так і здоров'я нації в цілому.

При цьому корупція найбільш поширена у таких областях як Одеська, центр якої є крупним портовим містом міжнародного значення, через яке здійснюються експортно-імпорتنі операції, а також великих промислових областях – Дніпропетровській, Донецькій та Луганській областях. У АР Крим поширеними є корупційні злочини у сфері земельних відносин з огляду на велику вартість земельних ресурсів. Найменше корупційних злочинів учинено в Хмельницькій, Миколаївській та Кіровоградській областях.

На сьогодні вже спостерігається певна співрозмірність сум накладених штрафів за вчинення адміністративних корупційних правопорушень і завданих їхнім вчиненням сум збитків: на сьогодні сума накладених за вчинення адміністративних корупційних правопорушень штрафів на 1,2 % перевищує загальну суму завданих збитків. Сума ж завданих корупційними злочинами збитків вираховується у мільйонах гривень (на протязі 5 місяців 2012 року їх сума сягнула близько 26 млн грн, при чому з них 90 % шкоди завдано саме державним інтересам). Зазначений факт викликає занепокоєння, оскільки зазначений рівень збитків негативно впливає на стан економіки країни, яка є показником добробуту громадян.

Відтак, зазначені висновки щодо поширеності корупції в Україні за регіонами можуть стати підґрунтям у розробці та впровадженні методичного забезпечення суб'єктів протидії корупції у різних областях України відповідно до ситуації, яка склалася в них. Окрім того, суди при призначенні покарань за вчинення корупційних правопорушень повинні враховувати співрозмірність між розміром завданої шкоди та видом і розміром призначеного покарання. Аналіз результатів протидії корупції є основою для розробки рекомендацій нормативно-правового характеру, в яких визначаються головні засади такої протидії.

### ***Список використаних джерел***

1. Україну в мире воспринимают как одну из трех самых коррумпированных стран / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://news.zn.ua/SOCIETY/ukrainu\\_v\\_mire\\_vosprinimayut\\_kak\\_odnu\\_iz\\_treh\\_samyh\\_korrumpirovannyh\\_stran-102560.html](http://news.zn.ua/SOCIETY/ukrainu_v_mire_vosprinimayut_kak_odnu_iz_treh_samyh_korrumpirovannyh_stran-102560.html).
2. Звіт про стан протидії корупції за 5 місяців 2012 року. Форма № 1-КОР (місячна) : затверджено Наказом Генеральної прокуратури, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки, Державної податкової служби, Міністерства оборони, Державної судової адміністрації України від 5 серп. 2011 р. № 83/519/311/463/483/122 за погодженням з Держстатом / Відомчий документ.
3. Звіт про стан протидії корупції за 4 місяці 2012 року. Форма № 1-КОР (місячна) : затверджено Наказом Генеральної прокуратури, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки, Державної податкової служби, Міністерства оборони, Державної судової адміністрації України від 5 серп. 2011 р. № 83/519/311/463/483/122 за погодженням з Держстатом / Відомчий документ.
4. Большинство преступлений в бюджетной сфере связаны с госзакупками / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://news.zn.ua/ECONOMICS/bolshinstvo\\_prestupleniy\\_v\\_byudzhethnoy\\_sfere\\_svyazany\\_s\\_goszakupkami-100422.html](http://news.zn.ua/ECONOMICS/bolshinstvo_prestupleniy_v_byudzhethnoy_sfere_svyazany_s_goszakupkami-100422.html).
5. Звітність про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за 5 місяців 2012 року. ФОРМА № 1-ОЗ : затверджено Наказом Генеральної прокуратури, МВС, Служби безпеки, ДПА України від 5 черв. 2003 р. № 26/596/223/272 / Відомчий документ.

6. В Украине только из 10 коррупционеров сажают в тюрьму, к тому же – только “мелких” / [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

[http://news.zn.ua/POLITICS/v\\_ukraine\\_tolko\\_1\\_iz\\_10\\_korrupsionerov\\_sazhayut\\_v\\_tyurmu,\\_k\\_tomu\\_zhe\\_tolko\\_melkih-100901.html](http://news.zn.ua/POLITICS/v_ukraine_tolko_1_iz_10_korrupsionerov_sazhayut_v_tyurmu,_k_tomu_zhe_tolko_melkih-100901.html).

*В статье на основании статистических данных анализируется состояние противодействия коррупции в текущем году, некоторые особенности такого противодействия, а также тенденции распространения коррупции в Украине.*

*The article deals with the state of counteraction to corruption on the basis of statistical information, some features of such counteraction, and also the trends of the distributions of corruption in Ukraine are analysed.*

*Стаття надійшла до редакції журналу 11 червня 2012 року.*